

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації **Ушакової Маргарити Сергіївни** на тему:

**«Традиційне та інноваційне
у стратегіях музичної творчості Розалін Тюрек»**

на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»
з галузі знань 02 – «Культура і мистецтво»

Публічну презентацію наукових результатів дисертації
проведено на засіданні кафедри інтерпретології та аналізу музики
Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського
«11» червня 2025 року, протокол № 14

Обґрунтування теми. Мистецтво ХХ століття, що проходило під знаками модерну та авангарду, повністю змінило систему комунікації. Значних змін зазнали й музичні практики, у тому числі завдяки поступово винайденому балансу між свідомим збереженням традицій та готовністю до використання найновіших технологій. Реагуючи на це, поступово змінювалася і виконавська культура, збагачуючись новими звуковими образами інструментів, репертуаром, формами та жанрами.

Разом із цим стрімко розвивався напрям, пов'язаний з актуалізацією досвіду минулих епох, зокрема Бароко. За кількісним виміром переважає цікавість до творчості Й.С. Баха: композитори цитують фрагменти з бахівських творів, з'являється велика кількість спеціалізованих конкурсів та фестивалів, формується когорта виконавців, які спеціалізуються на бахівському репертуарі. Особливе місце в цьому переліку належить видатній американській піаністці Розалін Тюрек (1914 – 2003), яка була однією з перших, хто пропагував виконання бахівських творів за уртекстом. Результати багатолітньої праці Р. Тюрек зафіксовані у тритомному посібнику «Вступ до виконання Баха». Досі функціонують засновані піаністкою «Дослідницький інститут Баха» (1964) та «Міжнародний фортепіанний конкурс виконання творів Й.С. Баха імені Р. Тюрек» (2003).

Водночас, Р. Тюрек була однією з небагатьох виконавців, які системно популяризували творчість сучасних композиторів: до її репертуару входили твори американських композиторів, з деякими з яких вона тісно співпрацювала та виконувала прем'єри їх творів (В. Шуман, Д. Даймонд). Ця музика й досі доволі рідко звучить на теренах України та залишається *terra incognita* як для музикантів-виконавців, так і для музикознавців.

Актуальність теми дослідження обумовлена: 1) визначальною роллю виконавства в структурі музичної комунікації культури Новітньої доби; 2) нагальною потребою осмислення шляхів розвитку американського академічного музичного мистецтва ХХ століття; 3) необхідністю заповнення наявних у вітчизняному музикознавстві «лаkun» щодо становлення та розвитку

виконавської бахіани ХХ століття, зокрема впливу на цей процес життєтворчості Р. Тюрєк.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі інтерпретології та аналізу музики згідно з планом науково-дослідницької роботи Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського. Її зміст відповідає комплексній темі «Когнітивне музикознавство: парадигматика музичної творчості в актуальних запитах історії» (протокол вченої ради № 5 від 29.12.2022 року). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського (протокол №3 від 28 жовтня 2021 р.).

Мета дослідження – висвітлити шляхи взаємодії традиційного та інноваційного у стратегіях музичної творчості Р. Тюрєк.

Об'єкт дослідження – музичне виконавство ХХ – початку ХХІ століть, **предмет** – взаємодія традиційного та інноваційного у стратегіях музичної творчості Р. Тюрєк.

Матеріалом дослідження слугують: нотний текст творів Й.С. Баха та їх виконавські версії; твори композиторів класико-романтичної епохи з концертного репертуару Р. Тюрєк та їх виконавські версії; твори композиторів ХХ століття та їх виконання Р. Тюрєк (диск «Première Performances»); науковий доробок Р. Тюрєк (тритомник «Вступ до виконання Баха», автобіографія «Життя з Бахом», окремі статті, присвячені виконанню творів великого кантора та фортепіанній інтерпретації взагалі); телевізійні фільми за участі Р. Тюрєк («Радість Баха» та «Бах на кордоні з майбутнім»).

Методологія дослідження базується на інтеграції загальних та спеціальних наукових підходів, а саме: *системного* – визначає фактори, що обумовили специфіку музичних практик ХХ століття; *історико-культурологічного* – презентує фортепіанне виконавство ХХ століття як складову музичної культури крізь призму епохального та національного; *жанрово-стильового* – необхідний для досягнення типових та авторських принципів організації музичних творів; *біографічного* – висвітлює чинників, що вплинули на формування та розвиток стилю музичної творчості Р. Тюрєк; *інтерпретаційного* – для виявлення загального та особливого в інтерпретаційних версіях творів композиторів.

Теоретична база дослідження представлена фундаментальними працями за такими тематичними напрямками: з *філософії, естетики, психології* (Т. Adorno, М. Csikszentmihalyi, У. Еко, Ж. Хуїзінга); з *історичного та теоретичного музикознавства* (А. Геді, О. Коменда, В. Москаленко, Ю. Ніколаєвська, Л. Шаповалова, Edward J. Dent, J.N. Forkel, D. Kämper, V.J. Kimberling, G. Marek, J.W. Polisi, E.Z. Posell, A. Schweitzer, W. Simmons, S. Swayne, W.J. Ton); *дослідження, що розкривають проблематику музичної комунікації* (О. Берегова, О. Злотник, Л. Лазарева, Т. Adorno, А. Moles); з *проблем інтерпретації музики та виконавської творчості* (Т. Глушук, Ж. Дедусенко, О. Катрич, В. Москаленко, О. Сидоренко, Т. Сирятська, Н. Сікорська, І. Сухленко, Ч. Хуан, О. Чеботаренко, А. Bera, М. Fabrikant, N. Harnoncourt).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження. У вітчизняному музикознавстві вперше:

- визначено базові стратегії музичної творчості Р. Тюрек у контексті тенденцій музичного мистецтва XX – XXI століть;

- надано оцінку науковому доробку Р. Тюрек, введено в науковий обіг вітчизняного музикознавства переклад її тритомної праці «Вступ до виконання Баха», а також вибраних статей про виконання спадщини Й.С. Баха та про фортепіанну інтерпретацію взагалі;

- здійснено аналіз інтерпретаційних версій піаністки вибраних творів Й.С. Баха;

- здійснено аналіз виконавських версій Р. Тюрек Сонати для фортепіано №1 Д. Даймонда, Двох етюдів для скрипки та фортепіано Л. Даллапінколи та Концерту для фортепіано та малого оркестру В. Шумана.

Отримали подальший розвиток концепти інтепретології, розроблені в працях О. Катрич («індивідуальний стиль музиканта-виконавця»), В. Москаленка («стиль музичної творчості»), Ю. Ніколаєвської («комунікативні стратегії»), І. Сухленко («твір виконавця»).

Практичне значення роботи. Матеріали дослідження можуть бути використані в педагогічній практиці, зокрема, у навчальних курсах «Історія світової музичної культури», «Аналіз та інтерпретація музики», «Історія фортепіанного виконавського мистецтва», а також у безпосередній науковій, педагогічній, композиторській та виконавській практиці при вирішенні проблем художньої інтерпретації.

Апробація результатів дослідження. Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри інтепретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського; її положення викладені у виступах на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях й у межах науково-мистецьких проєктів: «ХНУМ імені І.П. Котляревського 105 років: звершення та випробування» (Харків, 11-12 жовтня 2022 року), «Поетика музичної творчості» (Харків, 14-16 січня 2023 року), «Сучасне слово про мистецтво: наука і критика» (Харків, 13-14 лютого 2023 року, 11-12 лютого 2025 року), «Interdisciplinary Perspectives in Musicology» (Тбілісі, 4-5 травня 2023 року), «Мистецтво та наука в сучасному глобалізованому просторі» (Харків, 20-21 травня 2023 року), «Музичний твір у сучасному медіа-просторі» (Київ, 30 вересня – 1 жовтня 2023 року), «Мистецтво та наука в сучасному глобалізованому просторі» (Харків, 18-19 травня 2024 року), «Inter Proto Logos» (Харків, 2-6 березня 2025 року).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 3 статті в спеціалізованих наукових виданнях категорії Б, затверджених МОН України:

1. Ушакова, М. (2021). Клавішні інструменти в системі індивідуального виконавського стилю Р. Тюрек. *Аспекти історичного музикознавства*, 24, 111–126. DOI: 10.34064/khnum2-2406.

https://aspekty.kh.ua/vypusk24/aspekt_24_6_ushakova.pdf

2. Ушакова, М. (2022). Розалін Тюрек та принципи її роботи з кодами барокового мистецтва. *Аспекти історичного музикознавства*, 27, 64–83. DOI: 10.34064/khnum2-2804.

https://aspekty.kh.ua/vypusk28/aspekty_28_4_ushakova.pdf

3. Ушакова, М. (2024). Сучасна музика у стратегіях творчої діяльності Розалін Тюрек. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти, 71, 24–47. DOI: 10.34064/khnum-7102.

https://intermusic.kh.ua/vypusk71/problems_71_2_Ushakova.pdf

Характеристика особистості здобувача. Маргарита Ушакова у 2021 році закінчила Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського і одержала ступінь магістра. Навчалася в аспірантурі Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського протягом 2021–2025 навчальних років (науковий керівник – кандидат мистецтвознавства, професор Сухленко І.Ю.).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час виконання дисертації здобувач дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації М. Ушакової у межах публічної презентації наукових результатів дисертації, проведену на засіданні кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського та повноти основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Дисертація **Маргарити Ушакової «Традиційне та інноваційне у стратегіях музичної творчості Розалін Тюрек»** представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Її зміст відповідає спеціальності 025 – Музичне мистецтво. Визначені мета та завдання повністю розв’язані, основні положення дисертації обґрунтовують наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії. Результати дисертації пройшли апробацію на 4 науково-практичних конференціях; основні положення відображено у 3 одноосібних наукових статтях у фахових виданнях категорії Б, затверджених МОН України.

2. Викладене дозволяє дійти висновку, що дисертація **Маргарити Ушакової «Традиційне та інноваційне у стратегіях музичної творчості**

Розалін Тюрек» має теоретичну, практичну значущість, наукову новизну; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної та практичної сфер сучасного музичного мистецтва. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 10 та 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), та може бути представлена у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

3. Рекомендувати дисертацію **Маргарити Ушакової «Традиційне та інноваційне у стратегіях музичної творчості Розалін Тюрек»** до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на публічній презентації наукових результатів дисертації, яку було проведено на засіданні кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського.

Головуюча на публічній презентації наукових результатів дисертації:

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри інтерпретології
та аналізу музики Харківського
національного університету мистецтв
імені І.П. Котляревського

ШАПОВАЛОВА Л.В.